

OLIVER BAŠOVSKÝ¹**FUNKCIE MIEST A ICH INTERPRETÁCIA Z HĽADISKA VÝVOJA
REGIONÁLNEJ ŠTRUKTÚRY SLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY**

Oliver Bašovský: The Functions of Towns and Their Interpretation from the Viewpoint of the Development of Regional Structure in the Slovak Socialist Republic. Geogr. Čas., 38, 1986, 2-3; 1 map, 1 table, 22 refs.

In the study the author analyzes the functions of towns in the SSR, interpreting them from the viewpoint of both the development and present state of regional structure of the Slovak Socialist Republic. It is shown that a close linkage exists between the functions of towns, particularly polyfunctional towns, and the regional structure in Slovakia, with its specialities. The author identifies centres of 5 hierarchic degrees of the regional structure in the SSR.

ÚVOD

Problémy funkčnej klasifikácie miest sú v našej i v svetovej literatúre hlboko rozpracované a často traktované. Zo zahraničnej literatúry treba uviesť prácu K. Dziewońskiego (1971), M. Jerczyńskiego (1973), B. S. Choreva (1968), G. Schwarzonej (1966), K. Boeslera (1960), J. Beaujeu-Garnierovej, G. Chabota (1963) a i. Z našich autorov sa tejto problematike venovali O. Bašovský (1963, 1975), J. Verešík (1966, 1974, 1982) a o. V rámci tzv. funkcionálneho smeru v geografii sídel vzniklo úsilie interpretovať funkčnú štruktúru sídel určitej oblasti či štátu zo širšieho, regionálneho hľadiska, t. j. do akej miery funkčné typy miest môžu odrážať či byť využité pre objasnenie regionálnej štruktúry územia. V tomto duchu sčasti bola zameraná práca K. Boeslera (1960) a výrazne práca O. Bašovského (1968). K analýze regionálnej štruktúry územia majú obzvlášť blízko práce zaoberajúce sa centrálnymi funkciami (A. Bezák 1970, 1981; Š. Očovský 1982; M. Hampl, J. Ježek, K. Kühnl 1978). Na báze spátia významového a funkčného aspektu vymedzili sa centrá urbanizačných oblastí a strediská obvodného významu v rámci Projektu urbanizácie SSR (1983) a na báze exaktnejšej identifikácie hierarchickej siete centier od M. Hampla a kol. (1978) sú založené i koncepcie urbanizácie krajov v ČSR. Z uvedeného vyplýva jednoznačná korelácia analýzy funkčnej a regionálnej štruktúry územia.

Cieľom nášho príspevku je preto interpretácia funkčnej štruktúry systému sídel s vyše 5000 obyvateľmi r. 1980 (miest) z hľadiska regionálnej štruktúry.

¹ Prof. RNDr. O. Bašovský, DrSc., Prírodovedecká fakulta UK, Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny, Vajnorská 4, 831 04 Bratislava.

K problematike makroregionálnej štruktúry Slovenska výrazne prispel svojou prácou M. Lukniš (1985), mezoregionálne jednotky alebo ich jadrá vymedzili O. Bašovský, J. Mládek, E. Otrubová (1965), O. Bašovský (1973, 1975, 1985). K prácam identifikujúcim regionálnu štruktúru Slovenska patrí práca ekonóma M. Križana (1969) a autorov Projektu urbanizácie SSR (Urbion 1983). V danej práci nám ani nejde o to, či analýza funkčnej štruktúry potvrdí správnosť toho či onoho regionálneho členenia, ale ide skôr o hlbšie objasnenie zvláštnosti funkčnej analýzy miest Slovenska a jej spätosti s regionálnou štruktúrou Slovenska.

Tab. 1. Početnosť funkčných typov a subtypov miest podľa krajov v r. 1980

Kraj Typ—subtyp	Zsl. + Brati- slava, hl. m.	Stredoslo- venský	Východoslo- venský	SSR
Mn	4	6	7	17
Mn—pr	9	5	5	19
Mn—s—pr	2	1	—	3
Mn—o—pr	3	1	1	5
Mn—o	1	—	7	8
Mn—pr—d	—	—	1	1
Mn—d	—	1	—	1
Mn—o—po	2	—	—	2
	21	14	21	56
Pr	1	7	2	10
Pr—s	7	9	2	18
Pr—s—d	1	—	—	1
Pr—s—o	1	1	—	2
Pr—o—po	1	—	—	1
	—	4	—	4
	11	21	4	36
O	2	3	—	5
O—s	1	3	1	5
O—s—po	1	—	—	1
O—s—d	—	—	1	1
O—pr	1	1	1	3
O—po	1	1	—	2
	6	8	3	17
O—Po	3	—	—	3
P—Pr	1	2	—	3
Pr—O—po	2	—	—	2
O—Po—Pr	1	—	—	1
	7	2	—	9
	45	45	28	118

Vysvetlivky:

Mn — mestá mnohofunkčné (typické)

Pr—O—Po — mestá s dominantnými funkciami priemyselnou, či obytňou alebo poľnohospodárskou

s—pr—d—po—o — doplnujúce funkcie — službová, priemyselná, dopravná, poľnohospodárska, obytná

Roku 1980 sa v SSR nachádzalo spolu 118 sídel s vyše 5 tis. obyvateľmi, ktoré z hľadiska našej práce pokladáme za mestá. Okrem nepatrných výnimiek veľkých obcí s rozptýleným osídlením, napr. Skalité, Hriňová, resp. veľkých, pôvodne poľnohospodárskych obcí Podunajskej nížiny (Nesvady) alebo veľkých prímestských obcí (Ivánka pri Bratislave), ide o rozhodujúcu časť siete miest Slovenska, a preto táto skutočnosť nemení základný obraz o funkčnej štruktúre miest SSR. Ďalej si treba uvedomiť, že v mestách s vyše 5 tis. obyvateľmi žije 50,2 % obyvateľstva Slovenska.

Na základe podrobnej štatistickej analýzy a menovite vychádzajúc z analýzy tzv. čistej funkčnej štruktúry (O. Bašovský 1985), možno na území Slovenska, resp. jeho troch krajov vymedziť štyri druhy funkčných typov miest (mnohofunkčné, priemyselné, obytné, dvoj- a trojfunkčné) s 24 subtypmi. Ich početnosť a rozdelenie podľa krajov zobrazuje tab. 1.

Vychádzajúc z podrobných údajov o tzv. čistej funkčnej štruktúre miest Slovenska, ako aj z tab. 1 možno vyvodiť nasledovné závery o funkčnej štruktúre miest Slovenska:

1. Najpočetnejšiu skupinu miest SSR podľa funkčných typov tvoria mestá mnohofunkčné; sem patrí takmer 1/2 miest. Táto skupina zahŕňa 9 podtypov. Rozhodujúce postavenie má 5 subtypov, a to:

- mnohofunkčné mestá typické, t. j. ktoré majú rovnomerne rozvinuté takmer všetky funkcie. Typickými príkladmi so širokou škálou funkcií sú Bratislava, Banská Bystrica, Žilina, Prešov, ale aj rad menších miest (Poprad, Dunajská Streda, Rimavská Sobota, Stará Ľubovňa a i.),
- najpočetnejší subtyp tvoria mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou (19). Patria sem napr. Košice, ale hlavne mestá strednej (Nitra, Trnava, Trenčín, Nové Zámky, Komárno, Levice, Lučenec) a menšej veľkosti (Liptovský Mikuláš, Dolný Kubín, Veľký Krtíš, Humenné, Vranov nad Topľou a i.),
- v dvoch ďalších podtypoch (mnohofunkčné mestá so zvýraznenými funkciami — službovou a priemyselnou, resp. obytnou a priemyselnou), ako aj pri podtype mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou obytnou ide zväčša o menšie mestá, bývalé okresné centrá pred r. 1960, ktoré majú rozsiahle zázemia a zachovávajú si mnohofunkčný charakter, pričom vďaka industrializácii sa v nich silnejšie rozvinula priemyselná funkcia alebo vďaka polohe v blízkosti silnejších atraktívnych centier i funkcia obytná (Sereď, Šurany, Malacky, Brezno, Levoča), resp. majú výraznejšiu službovú funkciu (Piešťany, Čadca, Pezinok) alebo sú to centrá, kde vo funkčnom obraze nadobúda väčší význam obytná funkcia (Senec, Gelnica, Kráľovský Chlmec, Sobrance, Sabinov a i.),
- zvyšujúce štyri podtypy sú zastúpené iba po jednom meste a patria medzi ne mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou a dopravnou (Spišská Nová Ves), dopravnou (Zvolen), resp. obytnou a poľnohospodárskou (Hurbanovo, Čalovo).

2. Druhú skupinu tvoria jednofunkčné mestá, a to s dominantnou funkciou priemyselnou (35).

Mestá s funkciou priemyselnou možno rozčleniť na:

- mestá, kde priemyselná funkcia vysoko prevažuje (Stará Turá, Rajec, Fiľa-

kovo, Dubnica nad Váhom, Handlová, Nováky, Hnúšťa, Poltár, Svit]. Ide zväčša o nevelké mestá;

- priemyselné mestá so zvýraznenou funkciou službovou, ktoré vynikajú nielen početnosťou (18), ale aj tým, že sem patria stredne veľké mestá (Martin, Považská Bystrica, Ružomberok), ale aj menšie mestá (Šaľa, Skalica, Vrábľa, Kremnica, Námestovo, Stropkov, Snina a i.),
- z ďalších subtypov najviac sú zastúpené priemyselné mestá s doplňujúcou funkciou obytnou (Bytča, Kysucké Nové Mesto, Hriňová, Detva), resp. s doplňujúcimi funkciami službovou a dopravnou (Štúrovo), obytnou a poľnohospodárskou (Vrbové) a službovou a obytnou (Hlohovec, Nová Baňa).

3. Mestá s obytnou funkciou vyskytujú sa v takmer rovnakom počte (17) ako priemyselné mestá. Ide pri nich zväčša o menšie mestá ležiace v blízkosti vedúcich mestských jadier Slovenska alebo v priemyselných pásoch. Vyskytujú sa ako:

- čisto obytné (Ivánka pri Bratislave, Jur pri Bratislave, Nová Dubnica a i.),
- obytné s doplňujúcou funkciou službovou (Šamorín, Tvrdošín, Ilava, Prievidza, Sečovce a i.) priemyselnou (Stupava, Beluša, Spišská Belá), poľnohospodárskou (Sládečkovce), či lesníckou (Čierny Balog), výnimočne s dvomi doplňujúcimi funkciami — službovou a dopravnou (Veľké Kapušany) a službovou a poľnohospodárskou (Modra).

4. Štvrtú nevelkú skupinu (8) tvoria centrá, v ktorých majú prevahu dve funkcie, a to:

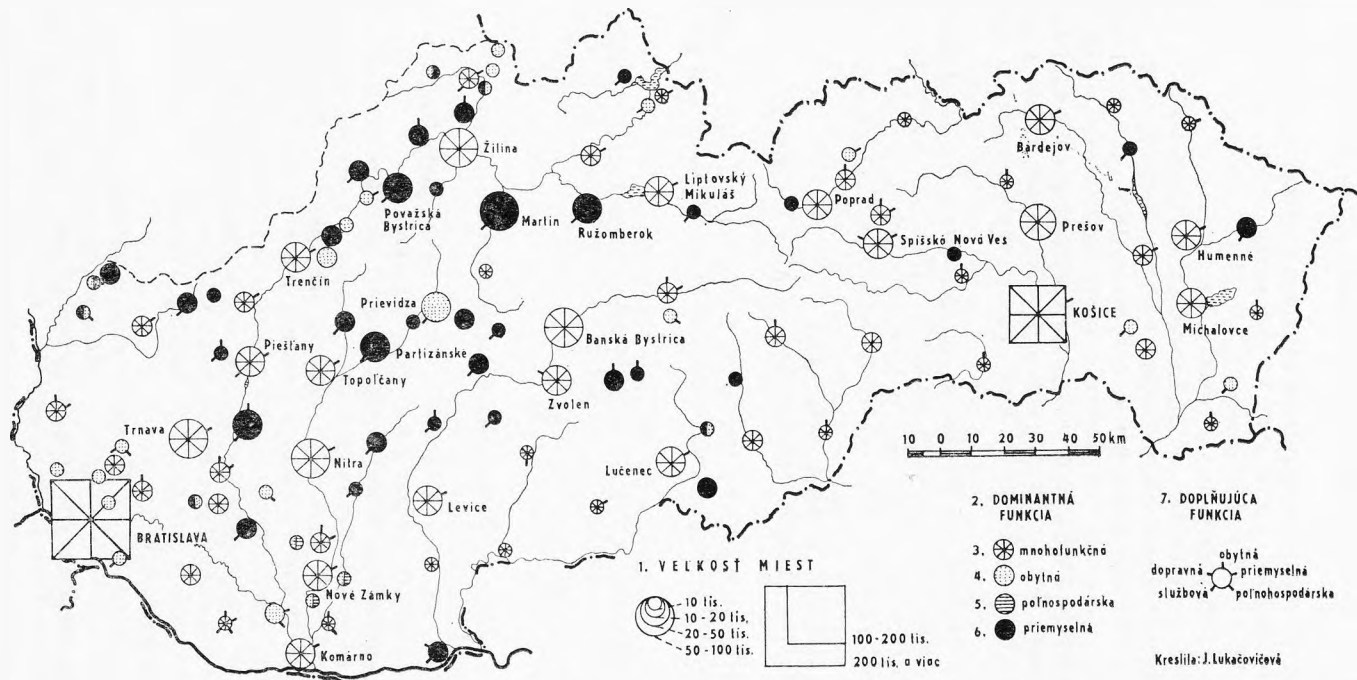
- obytná a poľnohospodárska (Nesvady, Dvory nad Žitavou, Tvrdošovce),
- mestá s obytnou a priemyselnou funkciou (Holíč, Krásno nad Kysucou, Turzovka),
- tri funkcie sú zastúpené v Kolárove a v Gbeloch.

Ako z uvedeného vidieť, ide o veľké poľnohospodársko-obytné sídla Podunajskej nížiny, fakticky nepatriace medzi mestá, resp. v mestá sa pretvárajúce sídla vďaka rozvoju priemyslu a obytnej funkcie.

FUNKCIA MIEST A REGIONÁLNA ŠTRUKTÚRA SSR

Pri interpretácii vývoja a súčasného stavu regionálnej štruktúry Slovenska, okrem tab. 1 a mapy, vychádzame z troch predpokladov:

- v podstate poznáme regionálnu štruktúru Slovenska v jej 5 hierarchických úrovniach (SSR; makroregióny — kraje; mezoregióny — plánovacie alebo urbanizačné oblasti; regióny — okresy; subregióny — bývalé okresy). Aj napriek tomu, že môžeme mať výhrady a iné názory na jednotlivé hierarchické úrovne, resp. poznáme nielen slabiny a problémy tejto hierarchickej štruktúry, pre zjednodušenie sa stotožníme s tým, že táto štruktúra je známa, resp. že poznáme lepšie najmä jadrá tejto regionálnej sústavy, zatiaľ čo hranice sú nie vždy dobre identifikovateľné. Poznanie jadier plne však vyhovuje pre cieľ našej práce,
- mestá, resp. sídla s vyše 5 tis. obyvateľmi nezahŕňajú všetky mestá Slovenska, čo nám umožňuje prispieť k plnému objasneniu jadier 4 najvyšších regionálnych štruktúrnych jednotiek. Pokiaľ ide o jadrá subregiónov, postihneme iba ich časť. Jadrá subregiónov tvoria zväčša sídla pod 5 tis. obyvateľov, a preto sa sčasti vymykajú z nášho skúmania, aj keď ich základné črty bude možné ilustrovať na príkladoch, ktoré obsahuje naša analýza,

Mapa 1. Funkčné typy miest Slovenskej socialistickej republiky v r. 1980.

— metodicky vychádzame z chápania sídelného systému ako celku, pričom vedúcu úlohu — funkciu jadier v regionálnych štruktúrach hrajú mnohofunkčné mestá, výnimočne aj inotypové a komplementárnu funkciu inotypové mestá a ostatné mestské a vidiecke sídla, ktoré však v našej práci neanalyzujeme.

K akým poznatkom môžeme dospieť pri analýze funkcií miest vo vzťahu s regionálnou štruktúrou Slovenska, sú to tieto konštatovania:

1. Prehľad o typoch miest podľa krajov (tab. 1) ukazuje, že kým vo Východoslovenskom kraji medzi mestami prevažujú (vyše 3/4) mnohofunkčné mestá, v Západoslovenskom kraji tvoria necelú polovicu, zatiaľ čo v Stredoslovenskom kraji tvoria menej ako 1/3. Zrejme tento fakt súvisí s vysokým stupňom industrializácie Stredoslovenského kraja, kde, ako si ukážeme neskôr, sa mnohé mnohofunkčné mestá zmenili v dôsledku silného spriemyslenia na priemyselný typ (prítom však neprestali plniť funkcie službových centier svojich zázemí). Systém miest je tu ešte v hlboknej funkčnej transformácii. V Západoslovenskom a Východoslovenskom kraji početnosť mnohofunkčných miest akoby zdôvodňovala nižšia industrializácia, ale najmä stabilita systému miest v dôsledku silných zázemí miest, resp. nie tak silných transformačných zásahov zo strany priemyslu.

2. Vedúce postavenie v systéme miest Slovenska má Bratislava, z hľadiska počtu obyvateľstva najväčšie a z hľadiska funkčného najtypickejšie z mnohofunkčných miest Slovenska s veľmi rozvinutými hlavne službovými funkciami. Je to z hľadiska priestorového dosahu funkcií „národné“ centrum SSR.

3. Druhú skupinu tvoria makroregionálne centrá (centrá krajov), medzi ktoré patria Košice. Sú najtypickejším predstaviteľom tejto skupiny s tou zvláštnosťou, že majú výraznejšie rozvinutú priemyselnú funkciu. Funkciu makroregionálneho strediska na západnom Slovensku súčasne tvorí Bratislava. V oblasti stredného Slovenska funkciu makroregionálnych stredísk (podskupina b) tvoria Banská Bystrica a Žilina s dobre rozvinutými službovými funkciami makroregionálneho rangu i relatívne silnou priemyselnou funkciou, ovšem zostávajúce z hľadiska veľkosti (66—83 tis. obyvateľov). Dichotómia kraja známa už dávnejšie, ktorú naposledy ozrejmil M. Lukniš (1985), odráža sa i v zvláštnosti makroregionálneho jadra.

4. Tretí stupeň hierarchie centier, tzv. mezoregionálnych centier, tvoria všetky už dosiaľ spomínané 4 najväčšie mestá Slovenska a ďalej mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou (Nitra, Komárno, Nové Zámky, Trenčín, Trnava) v Západoslovenskom kraji. V Stredoslovenskom kraji sú to priemyselné mestá so zvýraznenou službovou funkciou Martin, obytné mesto so zvýraznenou službovou funkciou Prievidza a mnohofunkčné miesto so zvýraznenou priemyselnou funkciou Lučenec. Vo Východoslovenskom kraji centrá mezoregiónov patria medzi typické mnohofunkčné mestá (Prešov, Michalovce, Poprad), resp. mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou (Humenné, Spišská Nová Ves). Treba uviesť, že niektoré mezoregióny pokladáme za bicentrické (Nové Zámky—Komárno, Poprad—Spišská Nová Ves, Michalovce—Humenné). Osobitnú zmienku si zasluhujú Martin, ktorý sa veľmi industrializoval a stále viac speje k mnohofunkčnému typu a Prievidza, ktorej typ je zdôvodnený zvláštnosťami ekonomických aktivít oblastí, ktorej je centrom. Mestá-centrá mezoregiónov majú veľkosť 26—76 tis. obyvateľov.

5. Medzi jadrá regiónov, ktoré odpovedajú územne zväčša našim okresom,

patria okrem uvedených centier najmä mnohofunkčné mestá (Dunajská Streda, Galanta), resp. so zvýraznenou funkciou priemyselnou (Levice, Senica, Topoľčany) v Západoslovenskom kraji. V Stredoslovenskom kraji sú to mnohofunkčné mesto Rimavská Sobota, ďalej mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou (Čadca, Dolný Kubín, Liptovský Mikuláš) alebo dopravnou (Zvolen), ale i priemyselné mestá so zvýraznenými službovými funkciami (Považská Bystrica, Žiar nad Hronom). Vo Východoslovenskom kraji typickými regionálnymi centrami sú zväčša mnohofunkčné mestá (Rožňava, Trebišov), resp. so zvýraznenou priemyselnou funkciou (Bardejov, Vranov nad Topľou). Veľkosť týchto regionálnych centier sa pohybuje v rozmedzí 14—25 tis. obyvateľov.

6. Podstatnú skupinu tvoria subregionálne centrá, t. j. strediská území odpojedajúcich približne bývalým malým okresom. Medzi takéto centrá zaraďujeme ako príklady v Západoslovenskom kraji mnohofunkčné mestá so zvýraznenými ďalšími funkciami ako priemyselnou a obytnou (Malacky, Sereď, Šurany), obytnou (Senec), s typickou mnohofunkčnou štruktúrou (Šahy), ale aj inotypové sídla, ktoré si zachovali viac rozvinuté službové funkcie. V Stredoslovenskom kraji medzi subregionálne centrá patria mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou priemyselnou a obytnou (Brezno, Trstená), obytnou (Šafárikovo). Typickú mnohofunkčnú štruktúru majú slabšie sa rozvíjajúce centrá, ako Turčianske Teplice, Krupina. Vo Východoslovenskom kraji sem patria typické mnohofunkčné mestá Stará Ľubovňa, Svidník, ďalej mnohofunkčné mestá so zvýraznenou funkciou obytnou (Moldava nad Bodvou, Sobrance, Kežmarok, Sabinov, Revúca, Gelnica, Kráľovský Chlmec) alebo priemyselnou (Medzilaborce). Ide všetko o mestá rádovej veľkosti 5—15 tis. obyvateľov. Ich plný výpočet a charakteristika zvláštností by si vyžadovali viac priestoru.

ZÁVER

Ako vidieť z uvedenej analýzy vzťahu funkčnej typológie miest a interpretácie funkčných typov z hľadiska regionálnej štruktúry Slovenska, existuje úzka väzba medzi funkciami miest a ich postavením v regionálnej štruktúre a zvláštnosťami regionálnej štruktúry. Hlbšie skúmanie funkcií, najmä z aspektu ich priestorového dosahu a vývoja, umožňuje hlbšie pochopiť i regionálnu štruktúru, najmä jej vyššie hierarchické stupne.

LITERATÚRA

1. BAŠOVSKÝ, O.: Príspevok k funkcionálnej klasifikácii miest a prechodných sídel Slovenska podľa stavu v r. 1950. Geogr. Čas., 15, 1, Bratislava 1963. — 2. BAŠOVSKÝ, O., MLÁDEK, J., OTRUBOVÁ, E.: Oblasti SSR (rukopis), Bratislava 1965. — 3. BAŠOVSKÝ, O.: The Functional Classification of Settlements as an Element in Economicogeographical Regionalization of the Area (On the Example of the Orava Land). Geogr. Čas., 20, 3, Bratislava 1968. — 4. BAŠOVSKÝ, O.: Die Entwicklung kleiner Städteagglomerationen in der SSR am Beispiel der Agglomeration Brezno—Valaská—Podbrezová, 1973. — 5. BAŠOVSKÝ, O.: Premeny vo funkciách miest Slovenska v r. 1950—1970. Studia Geographica, 52, Brno 1975. — 6. BAŠOVSKÝ, O.: Funkčná štruktúra obcí okresov Juhoslovenskej nížiny v r. 1980. In: Acta FRNUC, Geographica, 25, Bratislava 1985. — 7. BEAUJEU—GARNIER, J., CHABOT, G.: Traité de géographie urbaine. Paris 1963.

— 8. BEZÁK, A.: Systém centrálnych miest horného Pohronia. In: Acta Geographica UC, Economico-Geographica, 9, Bratislava 1970. — 9. BEZÁK, A.: Nodálna štruktúra systému slovenských miest. Geogr. Čas., 33, 1, Bratislava 1981. — 10. BOESLER, K.: Die städtischen Funktionen — ein Beitrag zur allgemeinen Stadtgeographie aufgrund empirischen Untersuchungen in Thüringen. Abhandlungen des Geographischen Institute der Reien Universität. Berlin 1960.

11. DZIEWŃNSKI, K.: Baza ekonomiczna i struktura funkcjonalna miast. Prace geograficzne, 87, Warszawa 1971. — 12. HAMPL, M., JEŽEK, J., KÜHNEL, K.: Sociogeografická regionalizace ČSR. Acta demographica, 2, Praha 1978. — 13. CHOREV, B. S.: Gorodskije poselenija SSSR. Problemy rosta i ich izučeniye. Moskva 1968. — 14. JERCZYŃSKI, M.: Zagadnienia specjalizacji bazy ekonomicznej wiekszych miast w Polsce. Prace Geograficzne Instytutu Geografii, PAN, Wroclaw 1985. — 15. KRÍŽAN, H.: Princípy ekonomickej regionalizácie a vytypovanie plánovacích oblastí na Slovensku (záverečná správa výskumnej etapy X-2-7/2b-1/I), VUOP, Bratislava 1969. — 16. LUKNIŠ, M.: Regionálne členenie Slovenskej socialistickej republiky z hľadiska jej racionálneho rozvoja. Geogr. Čas., 37, 2-3, Bratislava 1985. — 17. OČOVSKÝ, Š.: Vývoj a funkcie miestnych stredísk na Slovensku. Geogr. Čas., 34, 3, Bratislava 1982. — 18. Projekt urbanizácie Slovenska. Urbion, Bratislava 1983. — 19. SCHWARZ, G.: Allgemeine Siedlungsgeographie. II. vyd., Berlin 1966. — 20. VEREŠÍK, J.: Príspevok k funkcionálnej klasifikácii miest Slovenska v r. 1961. Geogr. Čas., 13, 1, Bratislava 1966.

21. VEREŠÍK, J.: Geografia sídel Slovenska. In: Slovensko, Lud, I. časť, Obzor, Bratislava 1974. — 22. VEREŠÍK, J.: Mapa funkčných typov miest a vidieckych sídel v SSR. In: Atlas SSR, Bratislava 1980.

Оливер Башовски

ФУНКЦИИ ГОРОДОВ И ИХ ИНТЕРПРЕТАЦИЯ С АСПЕКТОВ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ СЛОВАЦКОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Проблемы функциональной классификации городов в нашей и мировой литературе являются хорошо разработанными (К. Дзиевонски 1971; О. Башовски 1963, 1975; Я. Верешик 1966, 1974). В интенциях этого функционального направления появились труды, стремящиеся к интерпретации типов населенных пунктов или же городов также и с аспекта региональной структуры территории (К. Е. Бэслер 1960; О. Башовски 1968). К анализу региональной структуры территории особенно близки труды, рассматривающие центральные функции городов. В настоящей статье нами сделана попытка интерпретации функциональных структур городов ССР в 1980 г. с аспекта региональной структуры Словакии. При этом мы исходим из упрощенной предпосылки, что региональная структура ССР известна или же известно, что она состоит из 5 градаций верховых единиц (ССР; макрорегионы — области; мезорегионы — плановые или же урбанистические области; регионы — административные районы; субрегионы — бывшие мелкие административные районы), главным образом, что известны ядра-центры этих регионов.

Анализ функциональной структуры 116 городов Словакии показал, что половина городов относится к многофункциональным. Эта группа городов наиболее часто встречается в Западнословацкой и Восточнословацкой областях, где система городов является относительно устойчивой или же под влиянием индустриализации она не подверглась более значительным изменениям. В стадии трансформации находится система городов Среднесловацкой области, оказавшаяся под влиянием сильной индустриализации.

Далее характеризуются особенности многофункциональных городов — ядер региональных структур Словакии (Братислава), макрорегионов (Братислава, Кошице, Банска-Бистрица, Жилина), мезорегионов (Нитра, Нове-Замки — Комарно, Тренчин, Трнава, Мартин,

Лученец, Приевидза, Прешов, Михаловце — Гуменне, Попрад — Спишска-Нова-Вес), а также ядра регионов и субрегионов.

Как явствует из данного анализа отношения функциональной типологии городов и интерпретации функциональных типов с аспекта региональной структуры Словакии, существует тесная связь между функциями городов и их местом в региональной структуре и между особенностями региональной структуры. Более глубокое изучение функций, главным образом с аспекта их пространственного значения и развития, сопутствует более глубокому пониманию также региональной структуры, особенно ее верховых единиц.

Карта 1. Функциональные типы городов Словацкой Социалистической Республики в 1980 г. 1 — величина городов, 2 — преобладающая функция, 3 — многофункциональная, 4 — жилищная, 5 — сельскохозяйственная, 6 — промышленная, 7 — дополнительная функция.

Таблица 1. Численность функциональных типов и субтипов городов по областям в 1980 г.

Перевод: Л. Правдова

Oliver Bašovský

THE FUNCTIONS OF TOWNS AND THEIR INTERPRETATION FROM THE VIEWPOINT OF THE DEVELOPMENT OF REGIONAL STRUCTURE IN THE SLOVAK SOCIALIST REPUBLIC

Both in our literature and the world's one the problems of functional classification of towns are worked out profoundly (K. Dzięwoński 1971; O. Bašovský 1963, 1975; J. Verešik 1966, 1974). In the framework of this functional direction studies trying to interpret the types of settlements or towns also from the viewpoint of regional structure of the territory arose (K. E. Boesler 1960; O. Bašovský 1968). Very close to the analysis of regional structure are studies dealing with central functions of the towns. As to the study of ours we have tried to present an interpretation of functional structures of towns of the SSR in 1980 from the viewpoint of the regional structure of Slovakia. In this case we are going out from a simplified presupposition that the regional structure of the SSR, or also the structure of its 5 upmost degrees (the SSR; the macroregions — krajs [read as krays]; the mezoregions — planning or urbanizational regions; the regions — districts; the subregions — the former small districts), are known, particularly, however, that we know the cores, i. e. the centres of these regions.

As the analysis of functional structure of 116 towns of Slovakia has shown, a half of the towns belongs to polyfunctional ones. Most greatly represented is this group of towns in both the Západoslovenský Kraj (West—Slovakian Kraj) and the Východoslovenský Kraj (East—Slovakian Kraj), where the system of towns is stabilized relatively, or influenced by industrialization, it did not yield to larger changes. As to the system of towns in the Stredoslovenský Kraj (Central—Slovakian Kraj) it is in a stage of transformation chiefly owing to influence of a strong industrialization.

Further, specialities of polyfunctional towns — the cores of regional structures of Slovakia (Bratislava), those of macroregions (Bratislava, Košice, Banská Bystrica, Žilina), those of mesoregions (Nitra, Nové Zámky — Komárno, Trenčín, Trnava, Martin, Lučenec, Prievidza, Prešov, Michalovce — Humenné, Poprad — Spišská Nová Ves), as well as the cores of regions and subregions are characterized.

As seen from the mentioned analysis of the relationship between the functional typology of towns and the interpretation of functional types from the viewpoint of regional structure of Slovakia, a close linkage exists between the functions of towns and their position within the regional structure on one hand, and the specialities of regional structure on the other. A more profound investigation of functions, especially from aspects of their spatial influence and development enables understanding more profoundly also the regional structure, particularly its superior hierarchic degrees.

Map 1. Functional types of the towns in the Slovak Socialist Republic in 1980.

1 — size of towns, 2 — dominant function, 3 — polyfunctional, 4 — residential, 5 — agricultural, 6 — industrial, 7 — supplementary function.

Table 1. Frequency of functional types and subtypes of the towns by krajs in 1980.

Translated by A. K r a j č í r